

»KLAAR KIMING«
**Manerhaiden an det herütjfordring
faan feranringen**

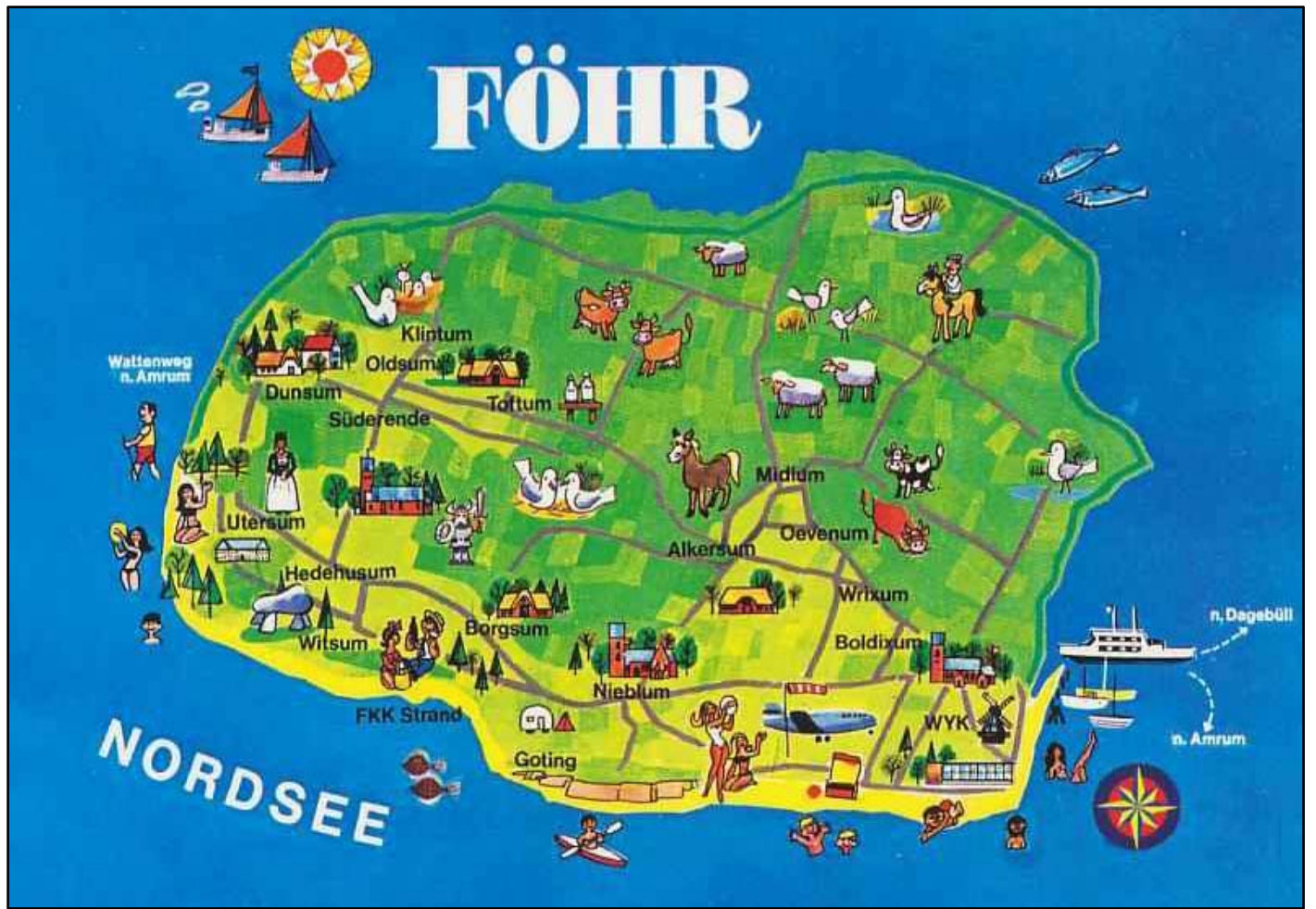
Feerings-seminaar för jong lidj 2009

13. - 18. Oktuuber

Njiblem/Feer

Tjiisklun

En wurd fööruf...

Leew Lidj,

„Klaas Kiming - Minorities and the Challenge of Change“.
 Det wiar ei bluat a nööm faan üüs Youth Leader seminaar, wat wi tup mä a JEV ütjtracht, hi beskraft uk gud, hū a Rökefloose i.f. ham uun a ferleeden tidjen feranert hee. Al föör hōg juar kaam wi üüb a toocht ens en Youth Leader seminaar heer uun Nuurdresklun tu ütjturachten. Man ierst üüb't pingstseminaar 2008 uun Gravenstein wuks dediar toocht tu en feesten ploon, üüs üüb a hoodfersaamling a miasten diarför stemet. Efter dön juaren, huar a Rökefloose i.f. ham nei weder apbaud hee, wiar det YSL 2009 det ierst saag, huar a ferian wise skul, wat'r nü kön.

Faan began uf uun bested det skööl, wat ales fööruf beraamet an b ereegeld, ütj en hunsfol lidj. Uun a luup faan a tidj kaam leewen muar, an tu'n dial uk böös jong lidj diartu, wat fööruf noch niks mä a ferian tu dun hed haa. Troch det mämaagin faan JEV seminaaren füng jo oober imer muar last diartu, jo för a fresk spriak an kultüür iintusaaten. Sodening kaam diar at aanj en skööl faan 15 lidj tup, wat at seminaar trochfeerd.

Bitu faan dön trii JEV-intern workshops, gungt üüs seminaar fööraal am dön kultüürel fulgen faan't klima feranring för dön manerhaiden uun Europa, wat jo fölsis uun sok regjuunen lewe, huar detdiar feranring tu marken as.

Wi haa beslööden üüs diarmä naier tu befaadin, auer detdiar teema ei bluat aktuel as, at bedraapt troch al dön sturemfluder a nuurdresklen al sant juarhunerten. Uun det werkskööl „Klimawandel = Kulturwandel?“ hed arke manerhaid a mögelhaid, dön fulgen faan a klima feranring för det aanj regjuun föörtustelen an beeftuun diaram tu diskutiarin of an hū at iinflus üüb jar manerhaid hed.

Teisdai, a 13. oktuuber san a dialnemer uunraiset an desalew inj intern begröötet. En letjen föördrach faan Antje Arfsten faan't Nordfriisk Instituut informiaret do a beschük auer a histoore an a laag faan a fresk manerhaid daaling. Beeftuun wurd at teema faan't seminaar uun en kurt powerpoint-presentatjuun faan kultüür-konsulent faan a Friisk Foriining föörsteld.

De weensdai begand do mä det ofitsiel begröötin an en feering troch museeum „Kunst der Westküste“. De eftermade wurd en bustuur trinjam Feer maaget.

Oner de boowen al föörsteld titel „Klimawandel = Kulturwandel?“ begand dediar inj a ierst paart faan detdiar werkskööl mä en föördrach faan Fiete Pingel faan't Nordfriisk Instituut.

De tüürsdai wurd do uk a hiale dai uun dön workshops werket. Üübsidj faan det al neemd werkskööl, huar sowat a heleft faan a dialnemern mämaaget, jeew at uk trii feest werksköölen, wat jo JEV intern fraagen beschäftigt an wat at üüb arke JEV seminaar jaft. De tüürsdaiinj sted en podiumsdikusjuun mä de titel „Klimawandel im Wattenmeer – Endzeit oder Herausforderung?“ üüb't program. Auer dediar programpunkt för arkeneen eeben wiar, küd wi üüb sidj faan dön seminardialnemern uk alerlei ööder lidj uun a sool faan't museeum „Kunst der Westküsten“ begrööte.

De freidai wiar do det „Youth Leader Committee Meeting“ an det „Council of Members der JEV“ uun a Ferring-Stifting. Hoker diar ei hentost, küd en crashkurs uun fresk mämaage. Desalew inj jeew at do noch en köömjacht, huar at am fraagen tu a fresk kultüür an spriak ging.

Üüb a letst dai hed a dialnemern at mögelkheid mä a „MS Seeadler“ auer tu a Huug tu keeren an at heef keenentuliaren. Efter en grat fest mä det fresk rockband „Lembek“ wiar do desalew inj at seminaar tu aanj.

Wi kön sai, det wi mä ferluup faan't seminaar böös tufrees san. At as loket üüs nei lasmooten feest uun üüs ferianswerk mäintubinjen an jo liktidj för a JEV an sin engagement uun Euroopa tu begeistrin an tu't mämaagin tu fun. Uun det tidj, huar ales beraamet wurden as, an uk fööraal widjert at seminaar, san wi tu en grat an stark team tupwoksen. Uk dön dialnemern san det waar wurden, hūn kultüürelen iinflus a klima feranring üüb a nuurdresk manerhaid naamt. A dialnemern neem efter seminaar wel uk nauer woor, hūk fualgen a klima feranring för jar aanj kultüürel regjuun hee.

Mi tankt, det a Rökefloose an a JEV tup en tukonft mä en „Klaar Kiming“ haa, an det detheer seminaar wichtig för a entwiking faan a Rökefloose i. f. uun a JEV as.

At aanj maad ik mi noch rocht hartelk bi aal dōnen betoonke, wat detheer seminaar mä jar stipe mögelk maaget haa. Det wiar dōn medeln faan a „Bundesbeauftragten für Kultur und Medien“ auer a Fresk Riad, a „European Youth Foundation“, at „Bundesministerium des Innern“, a Graenseforening an aanj jil faan a Rökefloose, wat faan priwaat sidj tu a ferian spendet wurden as. Toonk skel uk a lidj faan a Ferring-Stifting an faan't museum „Kunst der Westküste“ uun Aalkersem haa.

FÖL TOONKI!

Marie Hahn
1. föörsater

En wurd fööruf faan a JEV...

Leew Leeser,

föör mi leit de beracht faan't Youth Leader seminaar 2009. Oner de nööm „Klaar Kiming – Minorities and the Challenge of Change“ wurd a wäält faan 60 jong lidj för tumanst ian weg feranert.

Uk min wäält hee ham feranert. Ei bluat, auer ik uun detdiar weg üüb en eilun an ei uun steed wenet haa, ei auer ik faan saaltig siaweeder amjewen wiar an faan man brükt struaten, ei auer ik uun en ööder baad slepen haa, man auer a wäält uun jüst detdiar weg böös laacht, klaar, ree-el wiar.

Fööraal dön diskusjuunen am a klima feranering uun ferbinjing mä a positjuun faan a manerhaiden uun Europa haa mi a uugen eebenmaaget. Uk wan ik uun en regjuun lewe, wat jüst so faan a klima feranring bedraapen as üüs Nuurdfresklun, hee at diar noch ei sok diskusjuunen jeben. Det seminaar hee wiset, det wi diarför surge skel, det at soken bi arken aran jaft. Det at lidj muar auer a klima feranring efterteenk skal, an wat at för fulgen sowel för a muarhaid üüs uk för a manerhaid hee.

Üüb sidj faan't klima feranring wurd at werk uun dön werksköölen an uun't Youth Leader Committee widjerfeerd. Det werk, wat wi uun't feranrin faan dön struktuuren uun a JEV steget haa, komt biletjen tu brud. Feranring as wat, wat stödig widjer leept an so wal ham uk a JEV stödig widjer feranre an hofentlik uk ferbeedre. At as nü a tidj kimen, at siad faan a JEV ütjtusen an det weden, dön lidj an a erfaaringen auer hial Europ tu ferdialen.

Am a mögelkhaid tu fun at siad faan a JEV ütjtusen, skel wi JEV-ler aal üüs erfaaringen faan a seminaaren, Studi Sessions an ööder aktiwiteeten mä tüsnem an diar ütjspiad. At leit uun a meeht faan döndiar jong lidj, wat jo üüb Feer fersaameld haa, öödern üüb nei toochter tu bringen an jo diartu tu fun mä dön teemen tu werkin, wat ei bluat a jöögels, ei bluat di an mi, man üüs altermaal bedraap.

Ik maad noch ens hartelk toonk sai tu al dön dialnemern faan Youth Leader seminaar an tu dön lokaalen eksperten, för jar drech, produktiif an erfolgrik mähalep bi aal dön wichtig draapen, ütjflucher, werksköölen, diskusjuunen an dön letj stak snaaks. Man üüs leewen jaft at en skööl, wat üüs mä eeben iarmer begröötet an onerbroocht hee. Toonk tu Marie, Jenny, Hiltje, Anne, Gary, Ilwe, Helen, Marlene, Momme, Elsje, Ingwer, Antje, Jana, Berit and Mona.

Üübtu maad ik at Office an at presidium faan JEV för jar werk an düüljghaid toonk sai. Toonk tu Susann, Judith, Frank, Andrea, Benjamin, Igor, Joze, Momme an Daniel.

An ik maad uk noch hal üüs nei lasmoot, a SiiN (rüsen ütj Eestlun) uun a JEV begrööte. Wi fröoge üs üüb at tupwerkin mä a SiiN.

Ik hööbe, det di deheer beracht üüs werk naier brangt an inspiriaret, so üüs detheer weg mi inspiriaret hee. Ferjid ei di salew heer an diar herütjufordrin. Wees ei baang för feranringen: At as at herütjfordring faan a feranring.

Hester Knol

1. föörsater faan a JEV

Ofitsiel began...

Weensdai, a 14. oktuuber begand det seminaar ofitsiel uun't nei museum „Kunst der Westküste“.

Iarst begröötet Marie Hahn, föörsater faan a Rökefloose an Hester Knol, presidentin faan JEV altermaal. Bialen snaaket diaram, hū jo jo diarauer frööget, det dön lasmooten faan a Rökefloose det ales organsiaret fungen haa, fööraal uk auer dön miasten noch böös jong san an det was ei so lacht för jo wiar. Hester Knol ferteld faan hör druumer an det hat faan en „klaar kiming“ för dön jong lidj faan a manerhaiden uun Europa dremd.

Efter't begröötin saad uk Albert Pahl, krispresident Nuurdfresklun, Lars Harms SSW loondaisfraktjuun, Heidi Pahl, amtsföörsater faan't amt Feer-Oomram, Erk Hassold, föörsater faan a Fresk Riad, sektjuun nuurd an Dr. Thorsten Sadowsky, kuratoor faan't museum hōg wurden tu a europeesk beschük. Altermaal wiset diarüüb hen, hū wichtig at as, det 'am ham aktiif mä det teema kliima- an kultüürferanring befaadet an ferschükt det tu seekrin. Albert Pahl wiset mä det bispal för gud tupwerkin tesken dön manerhaiden uun't tjiisk-deensk grenslun diarüüb hen, hū wichtig at as, det a jong lidj mä dön woksenen tupwerke. Det as efter Pahl sin meening at jong lidj rocht gud loket.

Lars Harm, salew lasmoot bi a Rökefloose i.f. snaaket diaram, hū wichtig at as, at fresk spriak aprochttuhualen. At häält ei bi tauspriaket taarepsskälten ap, at skal tutmanst sowidj gung, det a Rökefloose uk weder en satsung üüb fresk haa kön.

Dr. Sadowsky befaadet ham uun san föödrach mä a natüür uun a konst an det iarjuaren a sia üüs wat uunsen wurd, huar 'am baang föör wees skul, auer at so ünberreegenbaar wiar. As a sia nü weder det ündiart, huar 'am föör baang wees skal?

Uk noch diar wiar Jörgen Jensen Hahn, föörsater faan a Friisk Foriining an Volkert F. Faltings föörstater faan a föörstand faan a Ferring-Stifing.

Et aanj küd a dialnemern noch en feering troch't museum geneet, huar 'am üüb alerlei biljen sä küd, hū natüür an kultüür tuphinge.

Youth Leader Committee...

Det Youth Leader Committee üüb Feer

Bi't seminaar „Klaar Kiming“ wurt det füft Youth Leader Committee faan a JEV ütjracht. Dön trii werksköölen faan a JEV, wat jo tudidjs mä dön teemen politik, ütjwidjin (faan a organisatjuun) an komunikatjuun befaade, hed tüürsdai, a 15.10. för jar werk a hiale dai tidj an haa rochts wat skaafet. De leeder dai hed do aal trii werksköölen tup mä't presidium en draapen – at Youth Leader Committee – huar aal dön gremien faan JEV jo mäenööder ütjbütje küd.

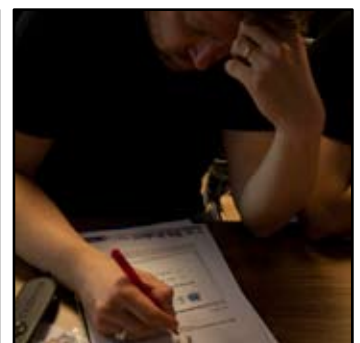
Bi't Youth Leader Committee wurd fööraal dön resultatooten faan dön werksköölen presentiaret an diskutiaret. Am miasten wurd diarbi am a föörsliaak faan't politik-werkskööl snaaket, huar at diaram gungt, hū ham „nei“ manerhaiden uun a kemen tidj uun a JEV integriare kön an am det idee faan't komunikatjuuns-werkskööl, ekspernten tu en draapen nuadigin.

Bial werksköölen füng faan't Youth Leader Committee de aprach, jo widjer mä döndiar teemen tu bescheftigen an det, wat diar do bi amkomt, bi't naist draapen föörtustelen.

Üübtu as auerlaanjen wurden of at mögelkhaiden jaft, dön feruunstaltigen faan a JEV sponsoriarin tu leeten. Hög lasmooten haa diar oober bükwark bi, auer a JEV sodening lacht iin uun en situatjuun iinraage küd, huar'r ham efter ööderlidjs meening racht skal am jil tu fun. At aanj faan a diskusjuun wiar jo ale ianig, det a JEV mä't teema sponsoring böös föörsichtig amgung skul.

At wurd uk noch diaram snaaket, hū ham mä ei alter aktiif lasmooten faan dön werksköölen amgung skal. At aanj wurd noch dön naist draapen faan't Youth Leader Committee uun Ungarn an Öösterrik beraamet.

At füft Youth Leader Committee wiar liktidjig at iarst draapen faan ale werksköölen efter det puaskseminaar uun Modra/Slowakei, huar dön lasmooten nei weelet wurden wiar. Sodening kön wi för a rest faan't period noch alerlei faan jo ferwaachte!

Dön werksköölen...

At komunikatjuuns-werkskööl - wat wel wi an hü wel wi't

Widjert at draapen faan't komunikatjuuns-werkskööl wurd det projekt „Songbook“ nauer besnaaket, dön apgoowen ferdiald an dön deadlines saat. So skal detdiar projekt gau tu en aanj broocht wurd.

Widjerhen wurd besnaaket, wat detdiar werkskööl uun a kemen tidj nau du wal. At wurd beslööden, det det werkskööl ei bluat materiool tu dön öödern tulöwert, man uk salew det teema „komunikatjuun“ sowel teoretisk üüs uk praktisk amsaat fait.

Det werkskööl wal bit tu't puaskseminaar 2010 en komunikatjuuns-waiwiser tupstel. At wurd uk diaram snaaket, hü ham en komunikatjuunsmodel feraankert fait.

At wurd diarbi faan tau komunikatjuunswaier ütjgingen, de intern an de ekstern. För det intern komunikatjuun skal at en standard jiiw, hü an üüb wat för'n grünjlaag skal noch definiaret wurd. Det ekstern komunikatjuun skal üüb Euroopa ütjracht wees, an seeker stel, det det faan parteipolitik an rasismus skääsd as. Döndiar begrife wurd uun't komunikatjuuns-kontsepts teoretisk behandel. Det wal do at grünj-laag för det konkreet an praksisbetaanjen projekt – en nei websidj – wees. Det model skal en teoretisken beeftgrünj för praksisbetaanjen projekten beed.

Likerwel wurt at werkskööl uk uun a kemen tidj tu a öödern layouts, podcasts, presentatjuunen an biljen löwre. Uk a stön för dön tau ööder werksköölen skal widjerhen tu dön apgoowen faan't komunikatjuuns-werkskööl diartu hiar.

At politiek-werkskööl -

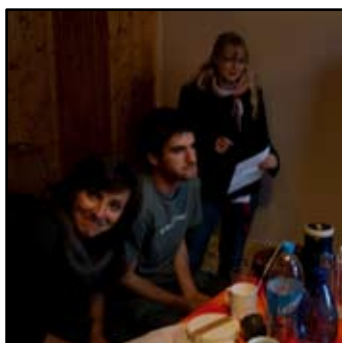
„nei“ manerhaiden an at onertiaknin faan a Lissaboner ferdrach

At politiek-werkskööl hed tu't iartst feer efter a wool en oftsiel draapen bi't Youth Leader Seminars (YLS) üüb Feer. Enkelten faan't werkskööl haa jo oober al trinjenam a „Study Session“ uun Straßburg uun a august mä det teema „ual“ an „nei“ manerhaiden befaadet.

At klima feranring as een faan dön ferskeelig grünjer för hunger an nuad an sodening uk för emigratjuun. Mä detdiar teema wal at YSL widjerwerket an en resolutjuun apsaat, wat at hoodfersaamling föörlaanjen wurd. Widjer wurd am ferskeelig modellen spikeliaert an snaaket, huarmä nei manerhaiden a mögelkhaid fu, faan a struktüür faan a JEV nat tu haan. Uun detdiar resolutjuun wurt uk dön lasmootorganisaatjuunen diartu aprepen mä „nei“ manerhaiden uun jar naite tuptuwerkin.

En aktuel teema, wat bütj a rä faan't werkskööl apnimen wurd, wiar at onertiaknin faan a Lissaboner ferdrach faan Václav Klaus, president faan a Tscheskisk Republik. A Lissaboner ferdrach as tudidjs at iansigst mögelkhaid a lasmoot-stooten faan a EU rochtelk tu ferplachtin, at skülin faan manerhaiden ütjtubauen. Sodening as de ferdrach salew an det'r faan dön enkelt stooten gudkäänd wurd, böös wichtig för a JEV. Václav Klaus hee oober bluat oner was föörütjaatingen dediar ferdrach onertiaknet, an jo kön a JEV ei gudkeen. Jo wederspreeg tu'n dial det, wat uun a „Charta der fundamentalen Rechte des Europarates“ stäänt. Ütj detdiar diskusjuun as en eeben briauf tu Václav Klaus an tu a Europeesk Komisuun ensteden (üüb ingelsk).

Dön bial dokumenten, wat at politiek-werkskööl üüb det seminaar ütjwerket hee, san üüb a web-sidj faan a JEV, www.yeni.org, tu finjen.

At ütjwidjin-werkskөөl -

waiwiser för „Study Visits“ an för sliapen an nei MOs

Üüb det harefst-seminaar, wat faan a Rökefloose i. f. üüb Feer/Tjiisklun organisiaret wurden wiar, jeew at en draapen faan't ütjwidjin-werkskөөl. Diarmä üüb detdiar draapen muar skaafet wurd, diald dön lasmooten faan't werkskөөl jo gliks tu began uun trii skөөlen mä onerskiaselk apgoowen ap.

Det iarst skөөl werket en waiwiser för „Study Visits“ ütj, wat dön JEV lasmooten uun a kemen tidj bi't beraamin faan sok draapen halep skal. Üübto wurd noch en Newsletter maaget, wat sowel dön sliapen üüs uk dön MOs, wat üüb Feer ei wiar, informiaret an uun a gang fu skal.

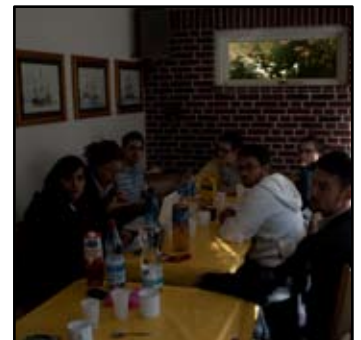
Det naist skөөl befaadet ham mä dön „sliapen“ MOs faan JEV an skreew högen diarfaan uk gliks uun. Üübto wurd kontakt tu en manerhaid uun Sweeden apnimen, wat felicht en nei lasmoot faan a JEV wurt.

Det traad skөөl auerlai, huar 'am nei lasmooten för a JEV finj küd. Diarbi as fööraal am a Balkan toocht wurden. Sodening wurd 'ar kontakt tu dön Vlachen uun Griichenlun an tu dön Italjeenern uun Slowenien an Kroatien apnimen. Uk dön jöögelsorganisatjuunen faan a Vlachen uun Serbien, faan a Griichen uun Albanien an faan a Galicer skel uunskrewen wurd.

Beslööden wurd uk, det arke lasmoot faan't werkskөөl hög lunen uun Euroopa auernem skal, am diar noch nei lasmoot-organisatjuunen tu schüken an kontakt aptunemen. Arke lasmoot faan't werkskөөl skul bit tu't naist draapen uun Budapest sin regjuun analysiare an en list mä dön manerhaiden, wat diar lewe, jar jöögelsorganisatjuunen an jar kontaktdooten tupstel.

Bi't YLC Meeting wurd uk besnaaket, det ham det ütjwidjin-werkskөөl bit det tupwerkin faan a JEV mä nei manerhaiden iinbring wal. Det teema an dön nau apgoowen faan't ütjwidjin-werkskөөl wurd bi't naist draapen faan't werkskөөl an widjer besnaaket. Det ütjwidjin-werkskөөl hee efter't „Council of Members“ (16.10.2009) en ual an uk nei lasmoot – Ella Lorenzen.

Det werk faan't werkskөөl wurt bi't naist draapen widjerfeerd, so det dön mualen faan't skөөl lingd wurd kön.

Werkskөөl...

„Klima-feranring uk kultüür-feranring?“

De weensdai iinj wurd ale dialnemer faan't YLS 2009 uun det werkskөөl-teema „klima-feranring uk kultüür-feranring?“ faan de werkskөөl -leiter Fiete Pingel iinfeerd. Uun sin referaat befaadet'r ham mä dön kultüürel feranringen, fööraal mä dönen faan't klima an a kultüür uun a histoore. Det kultüür faan a nuurdfresken wurd al leewen faan sturemfluden an at dikin bestemet. Jo san al imer diartu twüngen weesen jo uun a loonskap uuntupaasin.

Diarefter presentiaret Gary Funck de stant faan a nuurdfresk loonskap daaling an dön feranringen, wat tup mä't klima-feranring sen wurd kön.

Efter det föörstelen an besnaakin faan a nuurdfresk situatjuun, hed dön dialnemern ütj ööder manerhaidregjuunen a gelegenheid föörtustelen, hü jo at klima-feranring uun jar regjuun woornem. Diarbi wurd düütelk, det fööraal dön dialnemern ütj a uasten faan Euroopa at klima-feranring mä huuger temperatüüren, sowel uun a somer üüs uk uun a wonter, beskriiw. Uk dön dröög tidjen an a sturmer san uun föl regjuunen muar wurden.

Kultüürel fulgen küd uk faan a waastfresken, wat uun a salew situatjuun üüs a nuurdfresken sat, an indirekt uk faan a sorben ütj a Lausitz beneemd wurd. Uun a Lausitz wurd komplet sorbisk taarpen tunant maaget am diar braunkohle uftubauen.

De tüürsdai maaren draapt jo dön dialnemern faan a workshop an besnaaket det, wat de inj tuföör tu't teema klima-feranring an dön fulgen för a kultüüren presentiaret wurden wiar.

Uun a madestünj maaget at werkskөөl do en ütjfluch tu en büürsteed, huar energii troch photovoltaik- an biogas-uunlaagen wonen wurd. De büür ferklaaret dön lidj faan't werkskөөl a effizienz faan a regeneratiif energiegewinnung.

De eftermade wurd do a dialnemern uun sköölen apskaft, wat do sowel trii gud üüs uk trii ring fulgen faan't klima-feranring för a kultüür tu papiar fu skul.

Döndiar statements wurd do at aanj föörsteld an besnaaket. Üüs ergebnis faan't werkskөөl wurd dönheer fjauer hood-teesen ütjwerket, wat Fiete Pingel üüs grünjlaag för a podiumsdiskusjuun brükt hee.

Teese I

Brangt at klima-feranring uk en kultüür-feranring? At klima-feranring as faan a mensk maaget, an kön ei aphelen wurd. Diaram skal am so mä a natüür amgung, det a fulgen faan't klima-feranring ütjtuhualen san.

Fraag: Wat du a mensken üüb Feer am jin at klima-feranring jinuun tu gungen? Hü grat as a amtoochtighaid mä a natüür uun Nuurdfresklun?

Teese II

Jaft at ei uk positiif fulgen faan't klima-feranring?

Fraag: Kön a fresken an ööder manerhaiden uun turismus-regjuunen diarfaan nat haa, det a somern warmer wurd an det 'ar sodening muar baaselidj kem?

Teese III

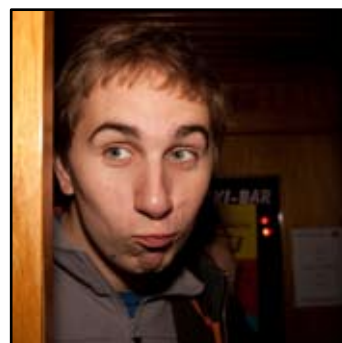
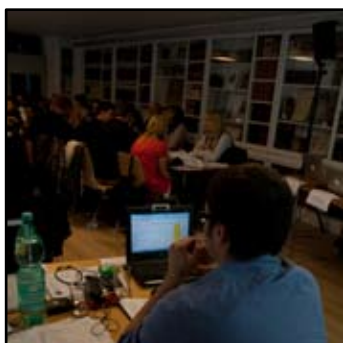
Am at klima-feranring wat aptuhualen, skul regeneratiif energiien a iansigsten wees, wat ham natigt.

Fraag: San tiden-kraftwerken an winjarks uun't heef en liasing? Hüwidj küd a nuurdfresken faan sok oorden energie tu wanen, nat haa?

Teese IV

Komer mä a natüür bad manerhaiden en mögelkhaid woornimen tu wurden. Bispal: A braunkohle leet maning taarpen faan a sorben onergung. Jüst a sorben san sodening böös aktiif, wat protest uungungt.

Fraag: Det globaal-apwarmin – hü loong kön at weeder auerhood noch ufhelen wurd? Wul auerhood hoker Nuurdfresklun mast?

Podiumsdiskusjuun...

Klima-feranring – at aanj of en herütjfordering?

Bi't JEV seminaar „Klaar Kiming“ üüb Feer surigt en podiumsdiskusjuun tu't teema „Fualgen faan't klima-feranring an sin kultüürel ütjwirkingen üüb letj spriakelk gemianskapen uun dön ferskeeling europeesk regjuunen“ för en noch klaarer kiming, huartu uk hög regjonool spetsalisten nuadigt wiar. Troch a diskusjuun feerd Matthias H. Brandt.

Ulrich S. Petersen as föörsater faan a SSW krisfraktjuun uun Nuurdfresklun. Hi lewet maden uun en natüürskül-gebiit, wat ham bi't hart leit.

Henry Nielsen as büür üüb Feer an hee sant 2007 en biogas-uunlaag luupen, wat uk bi't struumneet uunslööden as. Det werkskööl hee widjert det seminaar detdiar uunlaag besoocht.

David Schomberg maaget tudidjs san „Klima-Zivildienst“. Hi maaget sodening en freiwalig, ökoloogsk juar an as diarbi a baas faan't heefstatjuun üüb a Huuch. Hi informiaret at lidj, maaget feeringen troch't heef an häält föödracher am fögler.

Dikföögels Karl-Julius Volkerts as büür an paaset üüb a dik. A dik onerstäänt iintesken at lun, iar wiar diar en „Zivilverband“ för tustendig – de titel „Deichgraf“ moost'er oober behual.

Fiete Pingel werket bi't Nordfriisk Instituut, at tsentraal wedenskapelk institutjuun för't stipin an aprochthualen faan a nuurdfresk spriak, histoore an kultüür. Hi hee a seminaar-workshop föörstenen.

A moderatoor, Matthias. H. Brandt, stäält dön diskutanten dön ütjwerket fraagen faan't JEV-werkskööl tu't teema „Klima-feranring - at aanj of en herütjfordering“ föör.

Heer kem hög parten faan a diskusjuun, huarbi ham uk at publikum – diarmad uk maning intresiaret Feerer - engajiart bedialigt.

Petersen: At lidj teenkt nütudais föl muar am a natüür. Föör 20 of 30 juar hed ik nimer diaruun liawd. A lidj wel t.b. nian CO2-looger uun Nuurdfresklun an sai liktidjig uk, det jo nian Kohlekraftwerk an nian Atomkraftwerk haa wel. Ham skul a energie-fersurging gau rekomunalisiare, maning hühualen küd t.b. mä winjkreeft fersurigt wurd. Det struumneet skul weder uun komunaal hun lei. Uun Denemark haa's üüs det föörmaaget!

Nielsen: Grat gebüüden skul jar aanj waremk natige, diar skal noch föl maaget wurt.

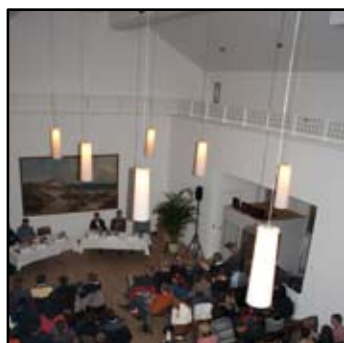
Schomberg: Jüst üüb en halig, wal ham wed, wat mä a weederspiegel as; an a Huuger witj, hū geferelek en uunstiigenen weederspiegel as.

Publikumsfraag: Markt ham uun Nuurdfresklun rochtwoor, det at weeder gauer sticht?

Volkerts: De weederstant sticht an det uunskiint wel gauer. Dön wedenskapslidj snaake oober ens so an ens so. Wi haa uun dön ferleeden 18 juar nian sturembeuen hed, jo kön oober sofort weder apdaage. Irgentwan kem jo weder, oober ham witj ei, of at muar wurt.

Schomberg: Troch det apwarmin widje dön weeder-moleküülen jam ütj, a weederspiegel faan a sia sticht uun. A Nuurdsia as flaak, diaram feert det heer gauer tu en grat feranring üüs huar ööders. Diaram kön detdiar saag uk man ianfach man luup leet.

Petersen: Mä en uunstiigen am bit tu en 1,50 m kön ham lewe, auer a diker, do oober wurt at tuföl. Det Greenluns-is smoltet 6-7 meeter uf. WWF sait, uun a naist 20-30 juar as a Nuurdpol isfrei.

»KLAAR KIMING«

Manerhaiden an det herütjfordring faan feranringen

Feerings-seminaar för jong lidj 2009 13. - 18. Oktuuber Njiblem/Feer Tjiisklun

Schomberg: A diker san so seeker üüs noch nimer, oober hüwidj kön am jo noch huuger maage? Dön haliglidj faan a Huug teenk t.b., det al a naist generatjuun ei muar üüb a halig lewe kön. Irgentwan as jo uk ens mä't dikbauen tu aanj an dön hüsing stun jo al üüb stolten.

Petersen: A fresk manerhaid küd diartroch ferdrewen wurd. Küd a fresken huarööders tup onerbroocht wurd? Det wul en ei weder aptuhualen ferlust faan kultüür bedüüde – det geografisch feranring wul ham böös üüb a manerhaid ütjwirke.

Publikumsfraag: 1990 as miast en dik breege. A natüür hee dön fresken uun 1000 juar werk maaget, a fresken san diarmä kultüürel turocht kimen an uk kultüür as en protses. At as gud, det at herütforderungen tu a kultüür jaft.

Brandt: Jaft ei uk wat guuds bi at klima-feranring? A fresken küd t.b. diarfaan nat haa, det maning baaselidj auer at „nei“ warem weder kem.

Petersen: Det teema klima-feranring hee ei föl guuds. Üüb Greenlun komt nü oober bi Bodenschätze bi, üüb a ööder sidj wurd dön Inuit a leewensgrünlaag nimen. Ik kön swaar guuds diarbi keen, oober ik maage uk ei tacht auerföör so'n diskusjuun.

Schomberg: Wi fu likewel ei muar baaselidj, auer at do nian strun muar jaft. Ik wal at klima-feranring ei gud snaake, oober üüb a ööder sidj wurd uun a mediien uk tu ring diaram snaaket.

Publikumsfraag: Hee ham at klima al ens so stark anert?

Pingel: Föör 10.000 juar jeew at al ens grat schwankungen. At letst istidj föör 10.000 juar broocht 1,5 grood maner üüs nü – uk letj feranringen kön grat fulgen haa. A mensk auerschetsset ham en betj, wan'r mäant, det'er det alian skaafet hee.

Schomberg: Feranringen bi a temperatüür san wat normaals, nei as oober, det daaling a CO2 wäärt so stark stegen as.

Pingel: Bi det fraag, of a mensk för a klima-feranring feroonswurdelk as, komt a wedenskap tu sin grens. Uk iarnst tu nemen wedenskapslidj wel jo waare, diartu rochts wat tu saien.

Publikumsfraag: As struum ütj regenartiif energie ei tu jüür?

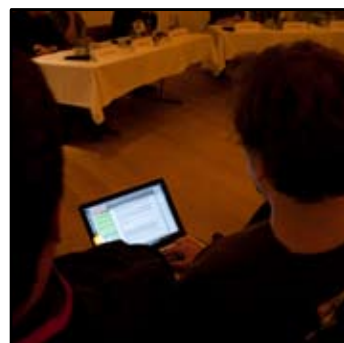
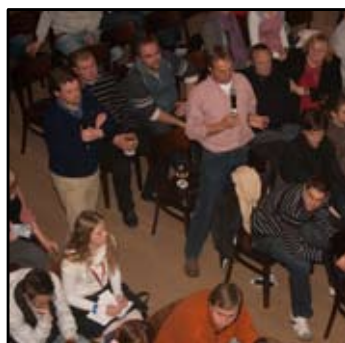
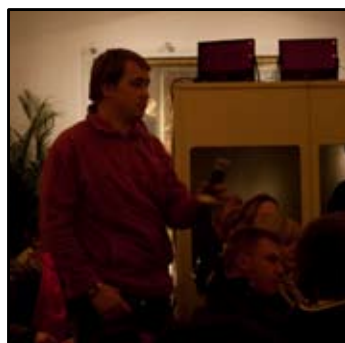
Schomberg: Saner subwentjuunen wul at ham auerhood ei reegne. Ik hööwe, det at wedenskap, bal widjer as an det at noch gonstiger wurt.

Komentaar ütj at publikum: Regenartiif energie as nooch jüür, oober fossiil energie-dreeger wurd leewen maner an diarmä uk jörer.

Publikumsfraag: As at rochtwoor so, det ham ütj politiisk korektheid ei am atoom-energie snaaket? Hial Europa täält diarüüb an leewen muar wurd baud.

Petersen: At as ufmaaget wurden, det at luuptidj faan dön kernkraftwerken begrenset wurd, bi connections & lobbying uun a politiek wurd ham oober letjet anre. Ik wul leewer fraage – hü wi üs autark salew fersurge? Det as wichtig. Oober a kernkraft mut ei ferharmluaset wurd...

Wan ham diaram teenk, hü grat detdiar teema as, an det a wedenskap an a politikere jo al sant juaren am dön fakten an fermuudingen stridj, wiar at faan began uf uun klaar, det diar at aanj nian föörliaker för en seeker tukonft för dön faan a siar trüüwet fresken maaget wurd of det 'ar liasingen jin at apwarmin faan a eerd fúnjen apdaage. Üüb arke faal hee üs detdiar ütjfeerlik diskusjuun gud wise küden, wat det teema klima-feranring jüst för Nuurdresklun bedüüdet an hü a ferbinjing tesken a manerhaiden an at klima-feranring ütjschocht.

Spriakkurs...

Moin!

Wan 'am en weg bi a fresken tubrangt, do mut 'am natüürelk ei tús keer, saner det ham hög wurden üüb fresk liard hee.

So toocht woorskianelk uk det orga-skööl faan a Rökefloose i.f. an nuadigt ale dialnemern, wat ei uun en werkskööl aktiif wiar, de freidai tu en crash-kurs frisch.

Tau stünj loong hee Gary, en ütjskrobeten fresken, üüs uun a grünjlaagen faan sin spriak iinfeerd.

Faan „moin“ tu „adjis“, auer „hü gungt et de“ an „weer kamst dü jur“ haa wi at fresk spriak keenenliard. För lidj faan bütjen klangt det üüs en miks ütj ingelsk an deensk.

Widjert a kurs haa wi oober ei bluat üüb üüs stuuler seeden an oortig det eftersnaaket, wat Gary üüs föörsaad hee. Nei, wi hed uk föl spoos an kaam rocht uun a gang, wan wi üs onerenööder begröötet, adjis saad an fraaget, huar wi faandaan kem.

Üübtu kön wi nü uk üüb frisch teel, a wegdaar apsai an a klöören faan üüs kluader beneem.

För't miast blaft was det ööwing uun't hood, huar wi liard haa, hü ham det sait, wan 'am ham üüb sidj of üüb of oner stuuul befant... an det natüürelk tup mä en stuuul! (Fööraal am det ööwing „oner a stuuul“ skul wi leewen weder laache!) Gary wiar en perfekten liarer, animatöör an hee uk salew mämaaget... noch bit daaling kön ik mi üüb en mase wurden, wat ik liard haa, beteenk – fööraal hü 'am en biar besteld! =)

Sodening noch ens gans föl toonk tu a Rökefloose an adjis!

Leks uun nuurdfresk

Mooring:

tjiisk :

Ingelsk:

Moin!

Hallo!

Hello! Hi!

Adiis!

Auf Wiedersehen!

Good Bye!

Hü gungt et de?

Wie geht es Dir?

How are you?

Me gungt et gödj.

Mir geht es gut.

I am fine.

Foole tunk!

Vielen Dank!

Thank you!

Weesegödj!

Bitte schön!

Please! and also: You´r welcome!

Leks uun nuurdfresk

Mooring:

tjiisk :

Ingelsk:

Ik hiitj Paye.

Ich heiße Paye.

My name is Paye.

Hü hätst dü?

Wie heißt Du?

What's your name?

Weer kamst dü jurst?

Wo kommst du her?

Where are you from?

Ik kam foon Lunham.

Ich komme aus Lindholm.

I come from Lunham.

iinj, tou, trii, fjouer, fiiw,

eins, zwei, drei, vier, fünf,

one, two, three, four, five,

seeks, soowen, oocht,

sechs, sieben, acht,

six, seven, eight,

nüügen, tiinj

neun, zehn

nine, ten

moundi

Montag

Monday

täisdi

Dienstag

Tuesday

weensdi

Mittwoch

Wednesday

törsdi

Donnerstag

Thursday

fraid

Freitag

Friday

saneene

Sonnabend/Samstag

Saturday

saandi

Sonntag

Sunday

We drääwe enouder am e klook oocht.

Wir treffen uns um acht Uhr.

We meet (each other) at eight o'clock.

Ik schal tiinj biir heewe!

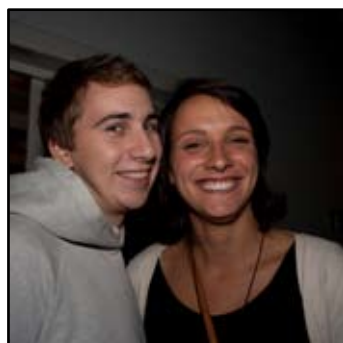
Ich hätte gerne zehn Bier.

I'd like to have ten beers, please!

Min luftdümpetbüüdj as ful ma äile.

Mein Luftkissenboot ist voller Aale.

My hovercraft is full of eels.

Staken...

Rüm Hart, Klaar Kiming

Leet üs en liitje schong,
wüfhööd an karmen,
mä üüs ual fering tong
üüs hart tu bewarmin!
Tesk Wik an Dunsem strun
leit üüs letj feederlun.
Diar jilt en fresken spröök:
„Rüm hart, klaar kiming!“

Üüs ik üüb raisen wiar,
siig ik smok steeden;
huuchhaiden an plasiar
wurd mi uunbeeden.
Man min leew fering lun
bleew mi dach boowenuun,
toog ütj a freem mi tús:
„Rüm hart, klaar kiming!“

Schochst dü di wan en bridj
gung ei tu fiarens,
schochst dü uk widj an sidj,
leew dring, nü hiar ens:
Heer dreeg's at hood so krüs,
daielk faan uug an mös,
frinjelk an frank an frei:
„Rüm hart, klaar kiming!“

As't ens mä mi föörbi,
komt at tu skiasen,
leew frinj, dan lööwe mi,
ei föl tu skrialen.
Bring mi troch lun an heef
hen tu min fering greef,
hual mi det likpretjei:
„Rüm hart, klaar kiming!“

Wiis: Santa Lucia Test: Jürgen Martens

Gölj – rüüdj – ween

Gölj as e hamel di samereen,
göljn as dät eekerfäj,
än göljn as dät häär foon min Anemaleen;
wat san we duch rik heer foon gölj.

Rüüdj as e san än lååket sü swätj,
rüüdj san da kliiwere uk,
än rüüdj san da siike foon min latj brädj;
dät as wälj for liiwde än luk.

Ween as dät wååder bai dik än doom,
ween as e luft ouer üs,
än ween san da uugne foon min latj foom;
e trou as önj Fraslönj tuhüs.

Joo, üüsen foone, di as sü smuk,
sü smuk as min Anemaleen;
än wansch ik en mansche trou, liiwde än luk,
sü flåg ik ma gölj, rüüdj än ween!

Wiis: P. Nissen Test: A. Johannsen

Ütjfluch tu a Huug...

Beeft dön wonerbaar smok harefstdaar, wiar ale gud tu mud bi de toocht am de ütjfluch efter a Huug.

Man uk wi skul een faan döndiar sturemer, huar Nuurdfresklun för bekäänd as, tu belewin fu. De freidai brüüset en sturem mä smitjenerin auer Feer henwech. Det füng det orga-skööl orntelk uun hup, dan bi so'n weder an siagung küd det skap ei lik faan Feer auer tu a Huug keer. Sodening skul efter en öödern riad soocht wurd an de wurd uk gau fünjen. Nü skul wi al ääder maarens faan't Schullandheim hen tu a huuwen keer an do widjer mä a damper auer tu Doogebal. Diar teft do en bus üüb üs, wat üs tu Schlüttsiel broocht an diar küd wi do üüb't skap efter a Huug gung.

So ging at de söninjsmaaren am klook 9 faan't Schullandheim luas – an altermaal wiar detheer feer pünktelk an hed muar of maner last! Üüs rais küd began. Auer wi knaap tidj hed, ging at uk gliks luas. Üüb a damper faan Feer auer tu Doogebal wurd net tjapet an det ian of ööder dronken. Det bustuur efter Schlüttsiel wiar man kurt an so wiar wi uk al bal bi det skap efter a Huug.

Auer wi fööruf jo al besteld hed, frööget wi üs üüb en fein meekelk rais, man at skul ööders kem. Sowat en 300 senioren (tutmanst kaam een det so föör) sted al trinjenam at skap an wul uun buurd gung. Oner dek, huar't bluat so faan jo mireld, wiar's diarbi jo Prosecco an „Tote Tante“ tu bestelen am jo so üüb det kemen rais iintustelen. Dön miasten faan üs naam en oldeeken tu hun an ging ap üüb't boowerdek. Diar wurd do laachet an tjapet an det stünj gung gau am.

Üüs wi üüb a Huug uunlai, teft diar al tau hingst an waanjer üüb üs an keerd üs hen tu en wiartschaft, huar wi greenkual füng. Dediär green kual wurd iarst wat föörsichtig beuuged, oober do haa dach ale orntelk tulingd. Efter't iidjen keerd wi mä hingst an waanj widjer tu't museum an tu't sturemfludkino. Diar wurd wi do uun tau sköölen efter tjiisk an ingelsk apskaft.

Det ian skööl besoocht det museum, huar's mä wits an intresant döntjin faan en haligmensk troch a kopteinsdörnsk feerd wurd. Det ööder skööl füng uun dramatisk biljen a meeht faan en sturemflud wiset, an hü dön haligidj diarmä lewe.

Efter, det dön sköölen bütjet wurden wiar an ale weder uun dön kutschen seed, ging at gau weder turag tu a huuwen. Wi wiar boch nooch gud uun a tidj, oober wi wul uk niks riskiare. So wiar'f do sogoor noch för dön senioren bi't skap. Likewel raaget at leederhen weder so, det wi üüb't boowerdek tu saten kaam.

Faan üüs kaluun, wat wi de maaren noch hed wiar ei muar föl tu marken an a miasten lai tu sliapen. Üüs wi oober naier tu Schlüttsiel kaam, kaam altermaal weder aueraanj an wiar gud ferhaalet. Faan Schlüttsiel ging at do weder gau mä bus hen efter Doogebal. Onerwais füng wi noch wat säälten smoks tu sen – en wonerbaaren gulenen sanonergung. De ging uk dönen, wat niks för't plaatlun auerhaa, tu hartem. Ferneed ging wi do üüb a damper an wiar am a klook 7 weder uun üüs fein kwatiar.

Impresum

Ütjden faan:

Jugend Europäischer Volksgruppen (JEV)

c/o Hester Knol, President
Postplatz 2 D-02625 Bautzen/Budyšin
E-Mail: office@yeni.org
Homepage: www.yeni.org

Rökefloose i.f.

Stääsönj Fersoomlingshüs
Meelenwäi / Mühlenweg 6
25920 Stääsönj / Stedesand, Germany
li-meel: stjoer@roekefloose.de
Internetsidj: www.roekefloose.de

Mämaaget haa:

Marie Hahn, Hester Knol, Anne Hahn, Jenny Jürgensen, Daniel Wutti,
Momme Nommensen, Andrea Koreng, Jana Ewaldsen, Igor Guizzardi,
Andrea Kluknavska, Benjamin Rozsenich, Joze Jeraj & Frank de Boer.

Detheer publikatjuun as mä bihalep maaget wurden faan:

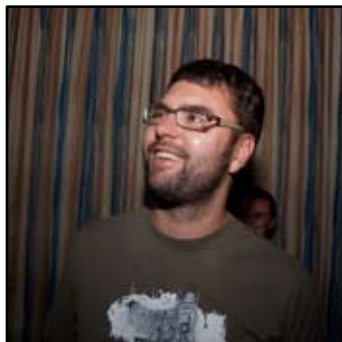
a „European Youth Foundation“ faan a Europa Riad, at bundes-
banenministerium, de tustendig maan faan a bundesregiarung för
kultüür an mediien auer a Fresk Riad an a Grænseforeningen.

Detheer publikatjuun dee at meening faan dön autooren weder.

Dön institutjuunen an ferianer, wat boowen neemd wurd, kön för
det, wat heer banen stäänt, ei feroonswurdelk maaget wurd.

Rökeflööse

A shield-shaped logo with horizontal stripes of yellow, red, and blue. The shield has a small black outline and a small black mark at the top.